

VAN DE REDACTIE.

Met genoegen nam de redactie kennis van het H.B.-besluit om het Tijdschrift uit te breiden. De nauwlettende lezer zal bemerkt hebben, dat door extra-nummers en extra-bladzijden in de gewone nummers de omvang van het Tijdschrift in het afgelopen jaar de toekomstige omvang reeds heeft benaderd. Een stabiliseering van de ontstane vergrooting heeft het voordeel, dat thans de redactie op bepaalde ruimte rekenen kan. Het plaatsen van vervolgartikelen, o.i. ongewenscht in een maandblad, zal slechts bij uitzondering meer noodig zijn, terwijl aan bepaalde rubrieken als referaten van artikelen uit de buitenlandsche pers, geregelder dan tot nu toe het geval was, plaatsruimte kan worden verzekerd.

Niet het minst verheugt zich de redactie over de uitbreiding, omdat de groei en de vergrooting van de belangensfeer onzer vereeniging er door wordt gedemonstreerd en naar we hopen ook door die uitbreiding zal worden bevorderd.

Dat bovendien aan onderwerpen, betrekking hebbende op de spraak- en stemverbetering, geregeld een viertal bladzijden zal worden gewijd, kan naar onze meening slechts de belangstelling van onze lezerskring in het Tijdschrift verhoogen en deze lezerskring zelf vergrooten.

DE VEREENIGING VOOR SPRAAKGEBREKKIGE EN ACHTERLIJKE KINDEREN TE AMSTERDAM.

door Dr. A. van Voorthuijsen.

Een bericht in het Handelsblad deelt mede, dat de Vereeniging voor spraakgebrekkige en achterlijke kinderen op 17 December van het nu juist achter ons liggende jaar is ontbonden. Een enkel woord van waardeering, voor hetgeen de Vereeniging heeft gedaan ten bate van het onderwijs aan zwakzinnigen, mag in het Tijdschrift voor buitengewoon onderwijs niet achterwege blijven.

De beteekenis van de Vereeniging is gelegen in het feit, dat zij door de oprichting van afzonderlijke scholen de zaak van het zwakzinnigenonderwijs op zoo'n wijze heeft aangepakt, dat Amsterdam op dit gebied tot voorbeeld van geheel Nederland heeft gediend. In 1898 werd de eerste school geopend; in 1923, toen door de Gemeente het werk werd overgenomen, konden zes scholen worden overgedragen.

Het Bestuur heeft in deze jaren niet stilgezeten. Het heeft voor het onderwijs op de scholen de noodige belangstelling getoond; het heeft vervolgens ten behoeve van leerlingen en oud-leerlingen allerlei instellingen in het leven geroepen, die tot op den huidigen dag zeer goed werk verrichten. In de eerste plaats behoort hiertoe het voortreffelijke geneeskundig schooltoezicht met de daaraan verbonden werkzaamheden van de schoolverpleegster. Verder wijs

ik op de invoering van het onderwijs aan laagstaande zwakzinnigen en op de vorming van de eerste huishoudklasse voor zwakzinnige meisjes in Nederland. Ten slotte getuigt het van ruim inzicht, dat het Bestuur aan de opleiding der kinderen in de school de zorg voor volwassenen in de maatschappij heeft toegevoegd.

Van de Bestuurleden, die in den loop der jaren hunne krachten aan de Vereeniging hebben gegeven, mogen hier worden genoemd: Dr. C. B. Tilanus, P. de Vos Jr. en Prof. Dr. K. H. Bouman. De Heer Tilanus was gedurende het geheele bestaan der Vereeniging lid van het Bestuur; de heer Vos was secretaris van 1906 tot 1927 en Professor Bouman heeft gedurende een tiental jaren het voorzitterschap waargenomen. Het buitengewoon onderwijs is aan deze mannen groote dank verschuldigd. Wij houden de verdere ontwikkeling van de zwakzinnigenzorg in hunne belangstelling aanbevolen.

PERSOONSONDERWIJS EN WERKTEMPO.

door P. H. Schreuder.

De leerkrachten bij het onderwijs aan achterlijken hebben reeds van de aanvang af ingezien, dat ze zich meer dan op de gewone scholen bij hun onderwijs te richten hadden naar de individueele geaardheid hunner leerlingen. In de jaarverslagen der verschillende scholen — sedert 1926 worden deze niet meer opgenomen in de Staatscourant en afzonderlijk verkrijgbaar gesteld aan de Landsdrukkerij, waarschijnlijk uit zuinigheidsoverwegingen — komt herhaaldelijk de uitdrukking voor, dat zooveel mogelijk getracht werd het onderwijs te individualiseeren. De restrictie „zooveel mogelijk” bewijst, dat het persoonsonderwijs ook naar de meening van de inzenders dier verslagen nog niet was, wat het zijn moest.

Het „personen” bij ons onderwijs is afhankelijk van verschillende factoren. In de eerste plaats speelt de bekwaamheid van de leerkracht in het observeeren een rol. Niet alleen moet hij de verschijnselen waarnemen, hij moet ze kunnen thuisbrengen, ze classificeeren, de diepere grond er van opsporen, hij moet kunnen analyseeren.

Reeds in de eerste jaren van ons vereenigingsleven vinden we op de vergaderringen de vraag behandeld, hoe we onze leerlingen moeten leeren kennen en op welke wijze het best de notities omtrent de leerlingen worden verzameld. Als gevolg daarvan zullen er thans wel geen B.L.O.-scholen zijn, waar het niet tot de taak van de klasseonderwijzer behoort zijn opmerkingen over de leerlingen voor ieder afzonderlijk in een paedagogisch register of persoonslijst op te teekenen.¹⁾ Deze aantekeningen bepalen zich hoofd-

1) In 't Decembernummer 1927 van 't Tijdschrift voor Ervaringsopvoedkunde worden op het „Onderzoekboekje” en „Individueele Register” van Dr. D. Herderschêe voor dit doel de aandacht gevestigd.

zakelijk tot het aangeven van karakterafwijkingen, tot vermelding van het type, waartoe de betreffende leerling behoort wat waarneming, geheugen en aandachtsconcentratie betreft, tot opmerkingen over schoolbezoek, nauwkeurigheid, netheid, vorderingen in de klasse, terwijl in de eerste klasse het al of niet aanwezig zijn van verschillende voorstellingen als van kleur en ruimte, worden aangegeven. De waarde dezer aantekeningen is onmiskenbaar, ze geven een algemeene indruk van de betreffende leerling; bij overgang naar een andere school of bij navraag als de leerling de school reeds verlaten heeft, kunnen ze niet gemist worden. Bovendien vervormt soms het algemeene beeld van een leerling zich gedurende de schooljaren zóódanig, dat het de leerkracht zelf frappeert bij het herlezen van het begin der aantekeningen, zich te herinneren, hoe donker hij de ontwikkelingsmogelijkheid van een leerling inszag en hoe aardig die in een hogere klasse nog is terecht gekomen of omgekeerd, hoe goed hij zich de leerling dacht en hoe moeilijk het eind te halen bleek.

Behalve het observeeren, dat voor deze aantekeningen noodig is, stellen we onszelf meerdere vragen. Waarom maakt Jan zoo veel en dikwijls dezelfde fouten in zijn taalwerk, waarom heeft hij groote moeite om „vijf” goed te leeren schrijven, terwijl hij toch zoo goed en best op toon leest? Waarom kan Piet een betrekkelijk samengesteld lesje na een of meer keeren stil lezen in aardig goede zinnen en logische volgorde vertellen, maar kan hij geen zinnetje opschrijven zonder grove fouten in de woorden en zinsbouw te maken, terwijl bij Kees juist het omgekeerde verschijnsel zich voordoe, die de woorden schijnbaar bij intuïtie goed schrijft, zonder tot de goede lezers te behooren? Waarom had Klaas langdurige moeite met de sommetjes tot 10 en werkt hij in de getallenreeks tot 100 niet alleen gelijk op met de anderen, maar steekt zelfs 't gros der leerlingen daarin de loef af? Waarom is Annie zoo keurig netjes bij de handwerken en schrijft ze zoo zeldzaam vlekkelig en klodderig? Maar laten we het vragen staken. Ieder onzer kan ze met talrijke andere vermeerderen, die verder afdalen in bijzonderheden en voor hem de belangstelling van eigen ervaringen hebben.

Voor het beantwoorden van deze soort vragen hebben we behalve de straks genoemde kennis van en inzicht in de kinderpsychologie in het algemeen en die van onze zwakzinnigen in het bijzonder, welke ons tot observeeren en analyseeren in staat moeten stellen, eveneens noodig kennis van en belangstelling voor de psychologie van de leervakken. We moeten voor die beantwoording weten, welke psychische en physische werkzaamheden noodig zijn voor overluid, voor 't stil, voor 't werktuigelijk, voor 't verstandelijk lezen, voor 't overschrijven, voor 't spontaan schrijven, voor 't op dictaat schrijven, voor 't leeren van een versje, voor 't rekenen met aanwezige voorwerpen, voor dat met onbenoemde getallen, voor 't maken van vraagstukjes, kortom voor 't aanbrengen van alle kennis en het eigen maken van elk kunnen, welke we onze

leerlingen mee willen geven als resultaat van hun schoolonderwijs.

Is de kinderpsychologie zoover, dat ze ons dit benodigde inzicht in de gesteldheid van onze kinderen kan geven? Ik meen van wel en dit is een van de belangrijkste onderwerpen voor de voortgezette vakstudie, waarbij we stellig mondelinge leiding noodig hebben.

Is de psychologie der leervakken al zoover gevorderd, dat onze leerkrachten zich door zelfstudie hiervan op de hoogte kunnen stellen? Naar mijn weten niet. Slechts in enkele tijdschriftartikelen vinden we onderdeelen nauwkeuriger belicht, dan dit in de algemeene leerboeken het geval is. Een poging om de psychologie van onze afwijkende kinderen en die van de leervakken zóó met elkaar in verband te brengen, dat een beantwoording van vragen, als de zooeven gestelde, mogelijk is op zulk een wijze, dat ook de er bij aansluitende didactische maatregelen genomen kunnen worden, is tot nu toe niet gedaan.

Toch moet ons onderwijs die kant uit en het werk aan onze scholen zal tot een heerlijke taak worden voor hen, die zich in deze richting kunnen bewegen. Zien we de ontwikkeling van ons onderwijs goed in, dan zal, mede in verband met de komende leiding bij onze voortgezette vakstudie, dit reeds in de naaste toekomst het geval zijn.

Voor me ligt een rapport van een commissie uit een schoolvergadering van 15 jaar geleden over de personing van ons onderwijs. Als algemeene middelen daartoe worden aangegeven:

1. Een l.l., die in één vak achter is, dit te laten beoefenen onder een klassikale werkzaamheid, waarin hij de anderen vóór is.
2. 't Uitwisselen van l.l.
3. 't Laten zitten van l.l. bij verhooging.
4. 't Afzonderlijk onderwijzen; vóór of na schooltijd of door afzonderlijke leerkracht.

We zien, dat de aangegeven middelen alleen tegemoet komen aan 't verschil in **werktempo**. De bedoeling is achtergebleven leerlingen weer zooveel mogelijk het klassepeil te doen benaderen. Van een differentieering in de oefenstof, aansluitende bij geconstateerde tekortkomingen of afwijkingen in psychische functies, is geen sprake.

In ditzelfde rapport komt dit ook bij de bespreking van de verschillende vakken tot uiting. Er wordt aangegeven, hoe de eene l.l. langer, de andere korter van een persoonlijk hulpmiddel gebruik kan maken, zooals bij het lezen van het letterplankje. Het eenige, wat in het geheele rapport in de door ons gezochte richting wijst, is het gebruik maken bij enkele leerlingen van kunstmatige associaties, zooals het verbinden van een bepaalde kleurvoorstelling aan een getalbegrip.

Gaan we het rapport van verleden jaar na over „de individualisatie bij het onderwijs aan zwakzinnigen”, (Jg. 1926, blz.: 57, 93, 141 en 176) dan zien we, dat ook thans nog in hoofdzaak bij de

personering van ons onderwijs gedacht wordt aan 't verschil in **vorderingen** tusschen de leerlingen van een bepaalde klasse. De commissie had door haar definitie van persoonsonderwijs n.l. „een onderwijs zoodanig ingericht, dat de l.l. zelfstandig werkende verder kunnen komen”, gedoeld in de richting van onderwijs, dat niet alleen tegemoet kwam aan 't verschil in werktempo, doch dat zich ook door gebruikmaking van geeigende hulpmiddelen en verschillende werkwijzen aanpaste bij de persoonlijke eigenschappen, bij de meermalen onevenredige ontwikkeling van zwakzinnige kinderen. Alleen op deze wijze toch is het mogelijk, dat een leerling het ideaal benadert op zelfstandige wijze werkend verder te komen, daar dan het door hem gebruikte hulpmiddel en de door hem gevolgde werkwijze geschikt is om aan de juist door hem ondervonden moeilijkheid tegemoet te komen.

Uit de ingekomen antwoorden bij de gehouden enquête is slechts sporadisch het streven op te merken op deze wijze te personen. Zoo vinden we in een der rapporten, dat aan de betreffende school bij het aanvankelijk leesonderwijs ten volle rekening gehouden wordt met:

1. de reeds aanwezige kennis en vaardigheid;
2. de eigenaardigheden der kinderen;
3. de voorkomende spraakgebreken;

zoodat daar het leesonderwijs aangevuld wordt met leesoefeningen, samengesteld voor elk speciaal geval, rekening houdende met:

- a. de moeilijkheid om letterklanken te onderscheiden;
- b. de moeilijkheid om letterklanken tot woorden te verbinden;
- c. de moeilijkheid om de juiste verbinding van letterklank en letterteeken te onthouden.

Hier is een poging om de persoonlijke afwijkingen der kinderen in verband te brengen met **de psychologie van het lezen**, een wijze van doen die voor ons geheele onderwijs als ideaal kan worden beschouwd.

Dat de betreffende school werkt met zeer kleine klassen en bovendien een ambulant hoofd aanwezig is, die van de psychologie studie is blijven maken, doet begrijpen, hoe men daar de andere scholen vooruit is.

Van de overige vakken vinden we bij rekenen vermeld het succes van de associatie van de getalvoorstellingen met een bepaalde kleur, nadat noch getalfiguren, noch 't gebruik maken van verschillende bewegingsvoorstellingen tot het einddoel gevoerd hadden.

Bij handenarbeid is door een school aangegeven: „Het komt voor, dat de l.l. een werkgemeenschap gaan vormen, die een even groot aantal voorwerpen van hetzelfde model maakt, als de groep jongens telt; met dien verstande, dat iedere l.l. zooveel mogelijk dien arbeid aan de werkstukken krijgt te verrichten, **waartoe hij bij mogelijkheid in staat is**. Zoo krijgt ieder van hen tenslotte het

voorwerp, waarvan hij dan wel niet kan zeggen, dat hij het speciaal zelf heeft vervaardigd, maar waaraan hij alle moeilijkheden, tot zoover hij kon, — heeft moeten beoefenen".

Ook bij deze wijze van doen is het niet 't tegemoet komen aan een verschillend werktempo, waarin het persoonsonderwijs gezocht wordt, doch is het de differentiatie in het werk zelf, waarbij met de verschillende geaardheid der l.l. wordt rekening gehouden.

Bij de zintuigoefeningen komt het personen in de door ons aangegeven richting wel naar voren, daar ze eveneens gebruikt worden om bepaalde leerlingen aan oefeningen te zetten ter ontwikkeling van een bij hen onvoldoende functie.

Vergelijkende met de toestand van 15 jaar geleden kunnen wij groote vooruitgang opmerken in het personen. Ten eerste dat aan **alle** scholen getracht wordt tegemoet te komen aan 't verschil in werktempo. De inmiddels in de handel verschenen boekjes, meerendeels op initiatief onzer Vereeniging, zooals Eenvoudig rekenen, Eenvoudige sommen en Eenvoudige taal, hebben dit stellig in de hand gewerkt. Ook hebben vele scholen zelf vervaardigde series werk voor de andere vakken of voor vakonderdeelen, waarmee hoofdelijk kan gewerkt worden, zoodat verschillende leerlingen aan afzonderlijke moeilijkheden bezig zijn, al is dan ook **de serie voor alle kinderen dezelfde**.

Verder vinden we in de aanvangsklassen meer algemeen gebruik gemaakt van oefeningen tot 't aanbrengen van bepaalde voorstellingen en begrippen of tot 't ontwikkelen van met name genoemde functies, 't zij dat men van de Elementaire verstandsoefeningen van v. Riet en E. P. Schuyt gebruik maakt of zelf hulpmiddelen in de geest van orthopédie mentale heeft samengesteld. 't Algemeen gebruik hiervan zou zeker vermeerderen, indien bij de psychologie der leervakken kon aangegeven worden, welke dezer oefeningen direkt ten goede komen aan het eerste onderwijs in de schoolvakken en bij welke afwijkingen ze daartoe noodig zijn.

Een poging daartoe, als is dit niet zoo scherp geformuleerd als we boven deden, treffen we aan in het artikel van Mej. Breukelaar over haar werk in de aanvangsklasse. (Jg. 1927 van dit Tijdschrift blz. 89). Ook uit deze publicatie blijkt weer, hoe het werken in de door ons aangegeven richting sterk bemoeilijkt wordt door een groot aantal leerlingen. De schrijfster zelf noemt 14 als maximum. Eerst als de tijd van zoeken en proefnemingen grootendeels voorbij is en doelmatige leermiddelen in de handel verkrijgbaar zijn, is het mogelijk, dat het opvoeren van 't leerlingental niet zoo'n overwegend bezwaar meer zal zijn.

Dat het rekening houden met het verschillend werktempo onzer leerlingen, — hoe dit verschil veroorzaakt kan worden door aanleg, werkkracht, belangstelling, handigheid, aandachtsconcentratie, lichamelijke gesteldheid, reacties op invloeden van buiten als weersgesteldheid en houding van onderwijzer en medeleerlingen, blijve thans buiten beschouwing, — het eerst en het meest bij het

streven naar personing van ons onderwijs tot uiting komt, is te begrijpen. De invloed der in de handel zijnde leermiddelen werd reeds vermeld, terwijl we voor 't overige voor elk vakonderdeel één serie hulpmiddelen hebben samen te stellen, zoodanig dat de deelen er van door verschillende leerlingen gebruikt kunnen worden. Bij 't vervaardigen van zoo'n serie, b.v. voor het taal-stel-onderwijs, behoeft alleen rekening gehouden te worden met de **algemeene gesteldheid** van de klasse, met de moeilijkheden, die wij met alle leerlingen moeten leeren overwinnen. De psychologische scholing voor dit werk benodigd, mag bij de samenstellers van zoo'n serie in hoofdzaak aanwezig geacht worden. De algemeene moeilijkheden en van de vakken en voor de leerlingen ~~de~~ klasse worden door een goede onderwijzer na eenige jaren ervaring bij het buitengewoon onderwijs trouwens reeds grootendeels psychognostisch gevoeld.¹⁾

Een strenge doorvoering van het personen ten opzichte van 't verschil in werktempo voert tot terzijde stellen van de gewone lesrooster. Met het inzicht van de tegenwoordige Inspecteur, die elke poging tot meerdere personing van ons onderwijs toejuicht, is dit geen beletsel tot doorvoering gebleken.

Resumeerende komen we tot de volgende conclusies.

Vrijwel algemeen wordt in praktijk gebracht het tegemoet komen aan 't verschillend werktempo der zwakzinnigen. Deze belangrijke stap in de richting van het personen bij ons onderwijs zou vergroot worden, indien voor meerdere vakken of vakonderdeelen daartoe geschikte leermiddelen in de handel verkrijgbaar waren.

Voor 't verder doorvoeren van persoonsonderwijs is voortgezette vakstudie van de leerkrachten in 't bijzonder in de richting van psychologisch denken en observeeren, noodzakelijk.

De psychologie der leervakken, vooral ook met het oog op de afwijkingen bij de zwakzinnigen, moet in studie genomen worden.

Zal in deze tijd van zoeken en proefnemingen het onderwijs vruchtdragend zijn voor leerling en leerkracht beide, dan is verlaging noodig van het in de bezuinigingstijd vastgestelde maximum van 18 leerlingen per onderwijzer.

1) W. H. ten Seldam, privaats docent in de psychologie aan de Amsterdamsche Universiteit, noemde in zijn openbare les bij de aanvaarding van zijn functie op 10 Dec. j.l. de psychognostiek de gave om karakter en eigenschappen van kinderen te schatten, de intuïtie van de onderwijzer, de belangrijke gave, die onbewust zoo dikwijls het juiste richtsnoer bij paedagogische maatregelen is.

BUITENGEWOON ONDERWIJS EN PROVINCIALE STEUN.

In aansluiting met het artikel over dit onderwerp (Jg. 1927 blz. 13) maken we met genoegen melding van de poging van de Soc. Dem. Statenfractie in de Provinciale Staten van Z. Holland, om in die provincie een gewestelijk subsidieering van 't B.L.O. mogelijk te maken.

In Zuid-Holland ontvangen enkele doofstommeninrichtingen en een blindeninstituut provinciale subsidie, terwijl aan het Groene Kruis bij besluit van 11 October 1926 een subsidie is toegekend van f 50.— voor elk kind dat buiten zijn woonplaats een school voor buitengewoon onderwijs bezoekt en daarvoor in een gezin of internaat wordt opgenomen of van een derde deel van de reiskosten, wanneer het kind elke dag heen en weer reist.

Op uitstekende wijze heeft het Statenlid v. d. Sleen in een vergadering der Prov. Staten het belang van de gewenschte subsidieering in 't licht gesteld. Zijn betoog loopt vrijwel parallel aan dat van de heer Bakker in de vergadering der Prov. Staten van Gelderland (Jg. 1926 blz. 152 van ons Tijdschrift).

De bedoeling van de heer v. d. Sleen is, dat Gedeputeerden het initiatief zullen nemen tot oprichting van scholen voor zwakzinnigen; waar die noodig blijken, daartoe kringen zullen vormen en door subsidie de gemeentebesturen in staat zullen stellen de scholen op te richten en te onderhouden. Eerst als er voldoende scholen zijn, kan een subsidieregeling als met het Groene Kruis is gesloten, haar vruchten afwerpen.

Gedeputeerden zegden Praeadvies toe in de zomerzitting van 1928.

P. H. S.

WEL JUIST INGELICHT.

De Heer Sluizer is lichtelijk verontwaardigd, over wat Prof. Kohlbrugge zegt van het doofstommenonderwijs in deel III van zijn Practische Sociologie. Prof. K's inlichtingen over dat onderwijs zijn verre van juist en volledig, meent de Heer Sl. in het October-nummer van dit tijdschrift. En dan beklaagt hij er zich over, dat Prof. K. „als leek alleen zijn licht is gaan opsteken bij den leider van een internaat en — *eerlijkheidshalve!* (cursiveering en uitroepsteeken van mij, W.) niet de meening is gaan vragen van een voorstander van het externaat”.

Aangezien ik in het werk van Prof. Kohlbrugge met name genoemd word, zou men gemakkelijk tot de conclusie kunnen komen, dat ik den schrijver onjuist of eenzijdig heb ingelicht. Welke gevolgtrekking geheel verkeerd zou zijn.

streven naar personing van ons onderwijs tot uiting komt, is te begrijpen. De invloed der in de handel zijnde leermiddelen werd reeds vermeld, terwijl we voor 't overige voor elk vakonderdeel één serie hulpmiddelen hebben samen te stellen, zoodanig dat de deelen er van door verschillende leerlingen gebruikt kunnen worden. Bij 't vervaardigen van zoo'n serie, b.v. voor het taal-stel-onderwijs, behoeft alleen rekening gehouden te worden met de **algemeene gesteldheid** van de klasse, met de moeilijkheden, die wij met alle leerlingen moeten leeren overwinnen. De psychologische scholing voor dit werk benoodigd, mag bij de samenstellers van zoo'n serie in hoofdzaak aanwezig geacht worden. De algemeene moeilijkheden en van de vakken en voor de leerlingen ~~de~~ klasse worden door een goede onderwijzer na eenige jaren ervaring bij het buitengewoon onderwijs trouwens reeds grootendeels psychognostisch gevoeld.¹⁾

Een strenge doorvoering van het personen ten opzichte van 't verschil in werktempo voert tot terzijde stellen van de gewone lesrooster. Met het inzicht van de tegenwoordige Inspecteur, die elke poging tot meerdere personing van ons onderwijs toejuicht, is dit geen beletsel tot doorvoering gebleken.

Resumeerende komen we tot de volgende conclusies.

Vrijwel algemeen wordt in praktijk gebracht het tegemoet komen aan 't verschillend werktempo der zwakzinnigen. Deze belangrijke stap in de richting van het personen bij ons onderwijs zou vergroot worden, indien voor meerdere vakken of vakonderdeelen daartoe geschikte leermiddelen in de handel verkrijgbaar waren.

Voor 't verder doorvoeren van persoonsonderwijs is voortgezette vakstudie van de leerkrachten in 't bijzonder in de richting van psychologisch denken en observeeren, noodzakelijk.

De psychologie der leervakken, vooral ook met het oog op de afwijkingen bij de zwakzinnigen, moet in studie genomen worden.

Zal in deze tijd van zoeken en proefnemingen het onderwijs vruchtdragend zijn voor leerling en leerkracht beide, dan is verlaging noodig van het in de bezuinigingstijd vastgestelde maximum van 18 leerlingen per onderwijzer.

1) W. H. ten Seldam, privaats docent in de psychologie aan de Amsterdamsche Universiteit, noemde in zijn openbare les bij de aanvaarding van zijn functie op 10 Dec. j.l. de psychognostiek de gave om karakter en eigenschappen van kinderen te schatten, de intuïtie van de onderwijzer, de belangrijke gave, die onbewust zoo dikwijls het juiste richtsnoer bij paedagogische maatregelen is.

BUITENGEWOON ONDERWIJS IN
PROVINCIALE STEDEN

In aansluiting op het artikel van de heer
blz. 13) maken we ons genoegen dat de heer
Soc. Dem. Statenvertegenwoordiger in de Provinciale Staten
om in die provincie een goed doel te bereiken
mogelijk te maken.

In Zuid-Holland is er een school voor
een blindeninstelling, provincie Noord-Holland, waar de
Kruis bij besluit van 11 Januari 1922 een school is
van f 50 — voor de kosten van de school en voor de
voor buitengewoon onderwijs, maar de school is nu
of internaat wordt opgezet en de kosten van de school
kosten, wanneer het kind elke dag naar de school gaat.

Op uitnodiging van de heer v. d. Horst is de
vergadering der Prov. Staten te Dordrecht op 11 Januari
diezing in 't licht gezet. Zij heeft de heer v. d. Horst
van de heer Bakker in de vergadering van 11 Januari
derland (1922 blz. 152) van de heer v. d. Horst.

De bedoeling van de heer v. d. Horst is de school
initiatief zullen nemen en de school zal opgezet
gen: waar de heer v. d. Horst de school zal opgezet
door schied in de provincie, maar de school is nu
op te richten en de school zal opgezet worden.

zijn kan een school opgezet worden en de school zal
haar vruchten afwerpen. Gedeputeerde van de Provincie
1922.

WELKE JUIST OORZAKEN

De Heer Staten v. d. Horst is de school
Kohlbrugge zegt van de heer v. d. Horst de school
Prachtige Staten: De heer v. d. Horst is de school
die verre van juist en juist is de school van de heer
nummer van de school is de school van de heer v. d. Horst
Paul K. als leerkracht in de school van de heer v. d. Horst
van een internaat en de school van de heer v. d. Horst
roepden van de heer v. d. Horst de school van de heer v. d. Horst
voorzitter van de school van de heer v. d. Horst de school
Aangezien de school van de heer v. d. Horst de school
genoemd werd, zou de school van de heer v. d. Horst de school
komen, dat ik de school van de heer v. d. Horst de school
Welke proefnemingen zijn de school van de heer v. d. Horst de school

179-102

1-251

179-102

BUITENGEWOON ONDERWIJS EN PROVINCIALE STEUN.

In aansluiting met het artikel over dit onderwerp (Jg. 1927 blz. 13) maken we met genoegen melding van de poging van de Soc. Dem. Statenfractie in de Provinciale Staten van Z. Holland, om in die provincie een gewestelijk subsidieering van 't B.L.O. mogelijk te maken.

In Zuid-Holland ontvangen enkele doofstommeninrichtingen en een blindeninstituut provinciale subsidie, terwijl aan het Groene Kruis bij besluit van 11 October 1926 een subsidie is toegekend van f 50.— voor elk kind dat buiten zijn woonplaats een school voor buitengewoon onderwijs bezoekt en daarvoor in een gezin of internaat wordt opgenomen of van een derde deel van de reiskosten, wanneer het kind elke dag heen en weer reist.

Op uitstekende wijze heeft het Statenlid v. d. Sleen in een vergadering der Prov. Staten het belang van de gewenschte subsidieering in 't licht gesteld. Zijn betoog loopt vrijwel parallel aan dat van de heer Bakker in de vergadering der Prov. Staten van Gelderland (Jg. 1926 blz. 152 van ons Tijdschrift).

De bedoeling van de heer v. d. Sleen is, dat Gedeputeerden het initiatief zullen nemen tot oprichting van scholen voor zwakzinnigen; waar die noodig blijken, daartoe kringen zullen vormen en door subsidie de gemeentebesturen in staat zullen stellen de scholen op te richten en te onderhouden. Eerst als er voldoende scholen zijn, kan een subsidieregeling als met het Groene Kruis is gesloten, haar vruchten afwerpen.

Gedeputeerden zegden Praeadvies toe in de zomerzitting van 1928.

P. H. S.

WEL JUIST INGELICHT.

De Heer Sluizer is lichtelijk verontwaardigd, over wat Prof. Kohlbrugge zegt van het doofstommenonderwijs in deel III van zijn Practische Sociologie. Prof. K's inlichtingen over dat onderwijs zijn verre van juist en volledig, meent de Heer Sl. in het Octobernummer van dit tijdschrift. En dan beklagt hij er zich over, dat Prof. K. „als leek alleen zijn licht is gaan opsteken bij den leider van een internaat en — *eerlijkheidshalve!* (cursiveering en uitroepsteeken van mij, W.) niet de meening is gaan vragen van een voorstander van het externaat”.

Aangezien ik in het werk van Prof. Kohlbrugge met name genoemd word, zou men gemakkelijk tot de conclusie kunnen komen, dat ik den schrijver onjuist of eenzijdig heb ingelicht. Welke gevolgtrekking geheel verkeerd zou zijn.